

Wijziging van Boek 4 van het Burgerlijk Wetboek om in uitzonderlijke situaties erfgenamen de mogelijkheid te geven, ontheffing te vragen van de verplichting om onverwachte schulden met privévermogen te moeten voldoen (wet bescherming erfgenamen tegen onverwachte schulden)

MEMORIE VAN TOELICHTING

1. Inleiding

Met dit wetsvoorstel wordt uitvoering gegeven aan de toezegging die bij brief van 7 maart 2013 aan de Tweede Kamer is gedaan. In deze brief is gereageerd op het onderzoek van het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit Nijmegen en Netwerk Notarissen naar een stijging van het aantal negatieve nalatenschappen, hierna genoemd: Rapport Erven. Ons erfrecht houdt rekening met de mogelijkheid dat een nalatenschap negatief is. Boek 4 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) geeft regels op grond waarvan erfgenamen zich kunnen beschermen tegen schulden van de erflater. Een erfgenaam is niet verplicht een erfenis te accepteren. Artikel 4:190 lid 1 BW bepaalt dat hij kan kiezen tussen zuivere aanvaarding, aanvaarding onder het voorrecht van boedelbeschrijving (hierna: beneficiaire aanvaarding) of verwerping van de nalatenschap. Het belangrijkste rechtsgevolg van zuivere aanvaarding is dat de erfgenaam verplicht is de schulden van de nalatenschap ten laste van zijn gehele vermogen te voldoen. Dus ook ten laste van zijn privévermogen, als blijkt dat zijn erfdeel onvoldoende is om de schulden te betalen. Verwerping heeft als belangrijkste rechtsgevolg dat de erfgenaam het recht op de goederen van de nalatenschap verliest, waarbij hij gelijktijdig ook wordt verlost van de verplichting om de schulden van de nalatenschap te voldoen. Een erfgenaam die de nalatenschap beneficiair aanvaardt, voorkomt dat de schulden van de nalatenschap uit zijn privévermogen moeten worden voldaan. De nalatenschap vormt in dat geval een afgescheiden vermogen en moet volgens de regels van de wettelijke vereffening (Boek 4, Titel 6, Afdeling 3 BW) worden afgewikkeld. Dit komt erop neer dat eerst nadat alle schulden zijn voldaan, hetgeen is overgebleven van de nalatenschap kan worden verdeeld onder de erfgenamen.

In geval van een negatieve nalatenschap of bij twijfel of na betaling van alle schulden er positief vermogen overblijft, doet de erfgenaam er goed aan beneficiair te aanvaarden. Hij voorkomt hiermee dat schuldeisers van de nalatenschap zich kunnen verhalen op zijn privévermogen. Uit het onderzoeksrapport is gebleken dat erfgenamen steeds vaker een nalatenschap verwerpen of beneficiair aanvaarden. Volgens het Rapport Erven is in 2012 sprake van een stijging ten opzichte van 2011 van het aantal geweigerde erfenissen met 15,6% naar een totaal van 2.944 en een stijging van het aantal beneficiaire aanvaardingen met 13,4% naar een totaal van 7.170 (zie p. 42 van het Rapport Erven). In 2011 was ook al sprake van een stijging van het aantal geweigerde erfenissen ten opzichte van 2010 met 5,2% (2.422) en beneficiaire aanvaardingen met 9,7% (5.765). Onder sommige erfgenamen bestaat echter nog de misvatting dat een erfenis altijd betekent dat je positief vermogen erft. Dit is echter niet vanzelfsprekend: iemand kan ook (enkel) schulden erven. De informatie op de website van de Rijksoverheid is in februari 2013 uitgebreid om erfgenamen uitdrukkelijk te wijzen op de risico's van een erfenis. Daarbij wordt ook aandacht geschonken aan de risico's van het erven van een huis, zoals de mogelijkheid van een restschuld. Ook als er geen restschuld is omdat de uiteindelijke verkoopwaarde van het huis de hypotheek overtreft, kan het

erven van een huis tot een negatieve erfenis leiden. Dit kan het geval zijn als het huis pas na lange tijd kan worden verkocht en de erfgenamen in de tussentijd de vaste lasten, waaronder de hypotheekrente, voor hun rekening hebben genomen. Zeker als het huis in die tussentijd in waarde is gedaald, blijft na voldoening van de hypotheekschuld niet altijd voldoende over om de door de erfgenamen gedragen lasten te compenseren. In dat geval dragen de erfgenamen die lasten dus met hun privévermogen. Ook aan dit risico besteedt de website van de Rijksoverheid aandacht. Het gaat erom dat (toekomstige) erfgenamen zich deze risico's voldoende realiseren zodat zij een weloverwogen beslissing kunnen nemen of zij een erfenis zuiver willen aanvaarden of niet.

Ook als erfgenamen bewust hebben besloten tot zuivere aanvaarding, kan het in uitzonderlijke omstandigheden voorkomen dat zij te maken krijgen met een onverwachte schuld van de erflater. Als de nalatenschap door een onvoorzien schuld alsnog negatief wordt, dan wordt de erfgenaam die de nalatenschap zuiver heeft aanvaard met zijn privévermogen aansprakelijk voor voldoening van deze schuld. Dit kan tot onbillijke situaties leiden. Voor dit probleem wordt met dit wetsvoorstel een oplossing geboden.

2. Doel en uitgangspunten van de wetwijziging

Voorgesteld wordt om in Boek 4 BW een bepaling op te nemen op grond waarvan een erfgenaam die de nalatenschap zuiver heeft aanvaard zijn privévermogen kan beschermen tegen onverwachte schulden van de erflater. Hierbij gelden twee uitgangspunten:

1. de bescherming ziet alleen op een zogenaamde onverwachte schuld;
2. de bescherming houdt in dat een erfgenaam van zijn verplichting om de onverwachte schuld met zijn privévermogen te voldoen, geheel of gedeeltelijk kan worden ontheven door de kantonrechter. Verleent de kantonrechter de erfgenaam volledige ontheffing, dan hoeft de erfgenaam de onverwachte schuld alleen te voldoen voor zover hij nog over geërfd vermogen beschikt.

Deze uitgangspunten zijn in overeenstemming met andere beschermingsbepalingen die de wet kent. Denk bijvoorbeeld aan de bepaling van artikel 4:194 BW op grond waarvan een erfgenaam wordt beschermd tegen een hem onbekend testament van de erflater. Met behulp van artikel 4:194, eerste lid, BW kan de erfgenaam voorkomen dat een hem later bekend testament tot gevolg heeft dat hij in een financieel nadeliger situatie komt. Zo zou uit een hem nog niet eerder bekend testament kunnen blijken dat op hem de verplichting rust om bepaalde legaten en lasten uit zijn erfdeel te voldoen of dat zijn erfdeel kleiner is, doordat er nog een erfgenaam is benoemd. Dit kan tot gevolg hebben dat een erfgenaam de op hem rustende schulden van de nalatenschap niet meer uit zijn erfdeel kan voldoen. Als de erfgenaam zuiver heeft aanvaard, moet hij dit tekort met zijn eigen vermogen bijpassen. Artikel 4:194 BW biedt de erfgenaam de mogelijkheid om alsnog beneficiair te aanvaarden. Hij moet hiervoor binnen drie maanden na ontdekking van het voor hem nadelige testament machtiging vragen aan de kantonrechter. De beneficiaire aanvaarding heeft tot gevolg dat de erfgenaam niet met zijn privévermogen aansprakelijk wordt voor het tekort dat is ontstaan als gevolg van de inhoud van het eerder onbekende testament. De erfgenaam blijft evenwel aansprakelijk met zijn vermogen voor eventuele tekorten die vòòr de ontdekking van het testament al voor zijn rekening kwamen.

De ratio om deze beschermingsbepaling bij de invoering van Boek 4 BW in 2003 in de wet op te nemen, was de gedachte dat als de erfgenaam op het moment van het aanvaarden van de nalatenschap op de hoogte zou zijn geweest van de inhoud van het testament, hij deze waarschijnlijk niet zuiver zou hebben aanvaard. De onbekendheid met het testament is de erfgenaam niet aan te rekenen, zodat het redelijk is om hem alsnog de mogelijkheid te geven om de nalatenschap beneficiair te aanvaarden.

Een ander voorbeeld van een bepaling in de wet die het privévermogen van erfgenamen beschermt, is artikel 48 Invorderingswet (hierna: IW). Artikel 48 IW heeft de strekking de aansprakelijkheid van erfgenamen voor navorderings- en naheffingsaanslagen, die na het overlijden van de erflater zijn vastgesteld, te beperken. Eenzelfde beperking geldt voor bedragen waarvoor de erflater eerst na zijn overlijden hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld. Deze bepaling vormt een uitzondering op de algemene bepaling van artikel 4:182 BW op grond waarvan erfgenamen van rechtswege schuldenaar zijn van de schulden van de erflater die niet met zijn dood teniet zijn gegaan. De wetgever achtte het in strijd met de redelijkheid en billijkheid dat een erfgenaam met privévermogen aansprakelijk kan worden voor belastingschulden van de erflater, die pas na het overlijden van de erflater worden vastgesteld. De aansprakelijkheid van de erfgenaam voor voldoening van deze schulden wordt ingevolge het eerste lid van artikel 48 IW beperkt tot het beloop van het erfdeel van de betreffende erfgenaam, vermeerderd met het bedrag dat aan hem is gelegateerd.

Ook in de jurisprudentie worden voorbeelden gegeven van schulden waarvan de rechter oordeelde dat de aansprakelijkheid van een erfgenaam voor een dergelijke schuld moest worden beperkt, omdat de erfgenaam die schuld redelijkerwijs niet kon kennen en het evenmin redelijk werd geacht om hem in privé voor deze schuld 'op te laten draaien'. Een voorbeeld is de uitspraak van de kantonrechter in Roermond van 1 februari 2013 (LJN: BZ0690). In deze zaak waren de erfgenamen er bij het overlijden van hun moeder niet op bedacht dat er nog legitieme vorderingen waren van de kinderen van hun vooroverleden stiefvader op die stiefvader. Als erfgenamen van de langstlevende dienden zij deze legitieme vorderingen te voldoen. De kantonrechter oordeelde dat het redelijk en billijk is om de erfgenamen te machtigen om de nalatenschap alsnog beneficiair te aanvaarden, zodat zij niet met privévermogen de legitieme vorderingen van hun stiefbroers en -zussen zouden hoeven voldoen, nu de bedoeling van de erflaatster en de vooroverleden (stief)ouder was om alle kinderen een gelijk deel van de erfenis te laten verkrijgen. Vergelijkbaar is de uitspraak van de kantonrechter in Assen van 19 oktober 2010, nr. 295357/EK VERZ 10-10180 waarin de langstlevende geregistreerd partner die de nalatenschap zuiver had aanvaard werd gemachtigd om deze alsnog beneficiair te aanvaarden voor wat betreft de legitieme vorderingen van de twee stiefzonen van de erflater (Notafax 2011, 74 en TE augustus 2011, nr. 4). Een ander voorbeeld is de uitspraak van de bestuursrechter in Roermond van 24 november 2011 (LJN: BU6290). In deze zaak oordeelde de rechter dat door de te late vaststelling van de eigen bijdrage op grond van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten de erfgenamen hebben afgezien van het beneficiair aanvaarden van de erfenis. De erfgenamen waren op het moment van zuivere aanvaarding van de nalatenschap niet op de hoogte en konden redelijkerwijs ook niet op de hoogte zijn van de alsnog verschuldigde eigen bijdrage. De rechter oordeelde dat het nalatig handelen, bestaande uit het niet tijdig een factuur sturen voor de eigen bijdrage, niet voor rekening en risico van de erfgenamen dient te komen. Bij dit oordeel werd meegewogen dat in het geval de erfgenamen de erfenis beneficiair hadden aanvaard, er geen gelden meer beschikbaar zouden zijn geweest voor het betalen van de verschuldigde eigen bijdrage en dat deze dan zou zijn kwijtgescholden.

In dit voorstel wordt artikel 194a in Boek 4 van het BW geïntroduceerd, dat aansluit bij de hiervoor genoemde wettelijke beschermingsbepalingen en bestaande jurisprudentie. Een erfgenaam die na zuivere aanvaarding van de nalatenschap bekend wordt met een onverwachte schuld kan binnen drie maanden na ontdekking van deze schuld de kantonrechter verzoeken om

hem, al dan niet deels, te ontheffen van zijn verplichting deze schuld uit zijn privévermogen te moeten voldoen.

In de meeste gevallen zal de ontdekking van het bestaan van een nieuwe schuld van de erflater er niet toe leiden dat een erfgenaam deze uit zijn privévermogen moet betalen. Het merendeel van de nalatenschappen is positief: de nalatenschap bevat voldoende activa om alle nalatenschapsschulden te betalen. In sommige gevallen zal echter een onverwachte schuld ertoe leiden dat het saldo van de nalatenschap alsnog negatief wordt. In die gevallen krijgt de erfgenaam de mogelijkheid om de kantonrechter te verzoeken om het verhaal op zijn vermogen, voor zover het geen geërfd vermogen betreft, te beperken. De kantonrechter kan gedeeltelijke ontheffing verlenen en bepalen voor welk gedeelte de erfgenaam de onverwachte schuld nog wel uit zijn privévermogen moet voldoen. Hij zal daarbij rekening moeten houden met alle omstandigheden van het geval, waaronder de aard en omvang van de schuld, de houding van de schuldeiser en de financiële positie van zowel de schuldeiser als de erfgenaam. Besluit de kantonrechter de erfgenaam volledige ontheffing te verlenen, dan hoeft de erfgenaam de onverwachte schuld alleen te betalen voor zover hij over geërfd vermogen beschikt. Hier is aansluiting gezocht bij het bepaalde in artikel 4:184 lid 3 BW. De kantonrechter stelt vast in hoeverre de erfgenaam nog over geërfd vermogen beschikt. Is al het geërfde vermogen opgegaan aan het voldoen van andere schulden van de nalatenschap, dan hoeft de erfgenaam de onverwachte schuld niet met privévermogen te voldoen. Is niet al het geërfde vermogen nodig of nodig geweest voor de voldoening van de overige schulden van de nalatenschap, dan moet hij het restant aanwenden om de onverwachte schuld, al dan niet deels, te voldoen. Ook ingeval hij inmiddels dit restant voor privédoeleinden heeft besteed. Dit betekent ook dat als de nalatenschap, de onverwachte schuld niet meegerekend, negatief was, hij de overige schulden van de nalatenschap wel met privévermogen moet voldoen. De ontheffing geldt alleen voor de onverwachte schuld.

3. Wat is een 'onverwachte schuld'

De bescherming van het voorgestelde artikel 4:194a BW kan alleen worden ingeroepen voor onverwachte schulden. Een onverwachte schuld is een schuld die de erfgenaam niet kende en evenmin behoorde te kennen op het moment dat hij de nalatenschap zuiver aanvaardde. Met de woorden 'kende en behoren te kennen' wordt verwezen naar het begrip goede trouw in het Burgerlijk Wetboek (artikel 3:11 BW).

De goede trouw ontbreekt als de erfgenaam van het bestaan van de schuld wist op het moment van aanvaarding van de nalatenschap. Ook als een erfgenaam weliswaar een juiste voorstelling van zaken miste met betrekking tot de aanwezige schulden, maar onder de gegeven omstandigheden – rekening houdende met zijn eventuele deskundigheid – beter behoorde te weten of twijfelde of had moeten twijfelen over (de afwezigheid van) een schuld en heeft nagelaten hiernaar nader onderzoek te doen, kan hij als niet te goeder trouw worden aangemerkt.

Bij de invulling van hetgeen een erfgenaam 'behoorde te kennen', gaat het erom wat hij redelijkerwijze had kunnen weten. In ieder geval wordt van een erfgenaam verwacht dat hij heeft onderzocht waaruit de nalatenschap bestaat. Op grond van de wet rust op hem de verplichting om de nalatenschap af te wikkelen. Onderdeel van de afwikkeling is het betalen van alle schulden. Om deze te kunnen betalen, zal hij moeten weten welke schulden er zijn. Hij zal hiertoe ten minste de administratie van de erflater moeten hebben geraadpleegd. Van schulden die doorgaans uit de administratie van de erflater blijken, zoals hypotheekschulden, debetsaldi van rekeningen-courant, onbetaalde facturen en belastingschulden, wordt in beginsel aangenomen dat een erfgenaam deze kende dan wel behoorde te

kennen.

De meeste schulden van de erflater zullen dus niet als een onverwachte schuld kunnen worden aangemerkt. Slechts in uitzonderingssituaties zal sprake zijn van een schuld waarvan gezegd kan worden dat een erfgenaam deze redelijkerwijs niet kon kennen. Enkele voorbeelden van schulden waarvan in de rechtspraak is aangenomen dat een erfgenaam deze niet kende en evenmin behoorde te kennen, zoals legitieme vorderingen op een vooroverleden (stief)ouder en een te laat gevorderde eigen bijdrage AWBZ, zijn hiervoor al genoemd.

Daarnaast kan gedacht worden aan vorderingen uit onrechtmatige daad. Een erflater kan tijdens zijn leven tegenover derden een onrechtmatige daad hebben gepleegd. Op grond van artikel 6:162 BW is de erflater, als de onrechtmatige daad hem kan worden toegerekend, schadeplichtig tegenover deze derde. Hetzelfde geldt voor andere aansprakelijkheden die uit de wet voortvloeien. Te denken valt aan de aansprakelijkheid op grond van artikel 6:170 BW (aansprakelijkheid voor ondergeschikten), artikel 6:171 BW (aansprakelijkheid voor niet-ondergeschikten), artikel 6:173 BW (aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken), artikel 6:179 BW (aansprakelijkheid voor dieren). De verplichting tot schadevergoeding die voortvloeit uit voornoemde aansprakelijkheden van de erflater, gaat door vererving over op de erfgenamen. Dit volgt uit het feit dat erfgenamen de erflater van rechtswege onder algemene titel opvolgen in zijn vermogen (artikel 4:182 BW). Rechtsopvolging onder algemene titel houdt in dat erfgenamen de erflater opvolgen in de verkrijging van al zijn goederen, schulden en rechtsbetrekkingen, zonder dat voor de verkrijging van de afzonderlijke goederen, schulden en rechtsbetrekkingen levering, schuld- of contractsoverneming is vereist. Een erfgenaam volgt dus in volle omvang de rechtspositie van de erflater op voor wat betreft de vermogensrechtelijke rechtsverhoudingen van de erflater met derden.

De situatie kan zich derhalve voordoen dat een erfgenaam na zuivere aanvaarding van de nalatenschap wordt geconfronteerd met een vordering tot schadevergoeding, die hij niet kende en ook niet behoorde te kennen. Het is aannemelijk dat erfgenamen in veel gevallen niet op de hoogte zijn van dergelijke aansprakelijkheden van de erflater en de (toekomstige) vorderingen die hieruit kunnen voortvloeien. Dit geldt in het bijzonder voor vorderingen tot schadevergoeding die lange tijd na het overlijden van de erflater door een derde worden ingesteld. Gelet op de verjaringstermijn van een vordering tot vergoeding van schade (artikel 3:310 lid 1 BW) kan het voorkomen dat een erfgenaam vele jaren na het overlijden van de erflater en de afwikkeling van de nalatenschap alsnog wordt geconfronteerd met een schuld van de erflater aan een derde betreffende de vergoeding van diens schade. Ook in dat geval kan de erfgenaam zich beroepen op het voorgestelde artikel 4:194a BW.

Tot slot wordt verwezen naar de uitspraak van de kantonrechter in Zwolle van 10 december 2010 (LJN: BP0203). In deze zaak ging het om erfgenamen die na zuivere aanvaarding erachter kwamen dat erflaatster een stichting naar Liechtensteins recht had opgericht waarin grotendeels haar vermogen was ondergebracht. In het reglement van de stichting waren de begunstigden van het gehele vermogen van de stichting aangewezen. Een van de begunstigden was geen erfgenaam. De erfgenamen verzochten op grond van artikel 4:194 BW machtiging om de nalatenschap alsnog beneficiair te mogen aanvaarden, omdat de begunstiging zoals opgenomen in het reglement van de stichting dezelfde werking had als een uiterste wilsbeschikking en zij door deze begunstiging financieel werden benadeeld. Dit verzoek werd echter afgewezen, omdat artikel 4:194 BW alleen ziet op uiterste wilsbeschikkingen

en niet op andere vormen van begunstiging. Artikel 4:194a BW kan in deze situatie erfgenamen in de toekomst een oplossing bieden als zou worden vastgesteld dat de uitkeringsverplichtingen die uit het reglement van de stichting volgen, zijn aan te merken als onverwachte schulden.

4. Adviezen

In het kader van de bij de totstandkoming van een wetsvoorstel gebruikelijk consultatieronde zijn adviezen verkregen van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB), Netwerk Notarissen, de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) en de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA).

Ook is het voorontwerp voor publieke consultatie op de website www.internetconsultatie.nl geplaatst. **P.M.**

5. Overgangsrecht en administratieve lasten

In dit voorstel is geen overgangsbepaling opgenomen, zodat de wetswijziging onmiddellijke werking heeft. Hierdoor krijgen ook erfgenamen die voor het tijdstip van inwerkingtreding van deze wet een nalatenschap zuiver hebben aanvaard en zijn geconfronteerd met een onverwachte schuld de mogelijkheid om de rechter te verzoeken om geheel of gedeeltelijk te worden ontheven van hun verplichting tot voldoening van deze schuld. Het verzoek moet echter wel binnen drie maanden na ontdekking van de schuld worden ingediend. Voor schulden die drie maanden vóór inwerkingtreding van deze wet zijn ontdekt of eerder, kan geen verzoek tot ontheffing meer worden ingediend.

P.M. (administratieve lasten).

6. Artikel I

Voor de formulering van het voorgestelde artikel 4:194a BW is deels aangesloten bij artikel 4:194 BW. De erfgenaam kan de kantonrechter binnen een termijn van drie maanden na ontdekking van de schuld verzoeken hem geheel of gedeeltelijk te ontheffen van de verplichting deze uit zijn privévermogen te moeten voldoen.

De kantonrechter zal bij het in behandeling nemen van dit verzoek beoordelen of aan alle vereisten van artikel 4:194a is voldaan.

Allereerst zal de rechter moeten vaststellen of de erfgenaam binnen de termijn van drie maanden na ontdekking van de door hem genoemde onbekende schuld zijn verzoek om ontheffing heeft ingediend. Is de erfgenaam te laat met zijn verzoek, dan wordt de erfgenaam niet ontvankelijk verklaard in zijn verzoek.

Vervolgens zal de rechter moeten vaststellen of het daadwerkelijk om een onbekende schuld gaat. De erfgenaam mag derhalve op het moment van zijn zuivere aanvaarding niet bekend zijn geweest met deze schuld. Ook mag er geen sprake van zijn dat de onbekendheid met deze schuld de erfgenaam te verwijten valt. De erfgenaam die een beroep doet op artikel 4:194a BW moet te goeder trouw zijn. Van hem wordt voorafgaand aan zijn aanvaarding enig onderzoek gevergd. De omstandigheden van het geval bepalen de reikwijdte van zijn onderzoekplicht.

Schulden die uit de administratie van de erflater blijken, zullen door de rechter niet kunnen worden aangemerkt als onverwachte schulden. Echter dit betekent niet dat als een schuld niet uit de administratie van de erflater is af te leiden, deze per definitie kan worden aangemerkt als een onverwachte schuld. De erfgenaam kan op andere wijze al van een schuld afweten, bijvoorbeeld doordat hij aanwezig was bij het aangaan van de schuld. In de situatie dat een erflater niet of nauwelijks een administratie voerde, rust op een erfgenaam de verplichting om nader onderzoek te doen naar de schulden van de erflater. De kantonrechter neemt in zijn beoordeling alle hem bekende

feiten en omstandigheden mee.

Stelt de rechter vast dat aan de voorwaarden van artikel 4:194a, eerste volzin, BW is voldaan, dan moet hij beoordelen of de erfgenaam geheel of gedeeltelijk wordt ontheven van zijn verplichting de onverwachte schuld te voldoen uit zijn vermogen.

De rechter zal daartoe allereerst moeten vaststellen of de erfgenaam nog over geërfd vermogen beschikt en zo ja, wat hiervan de omvang is.

Besloten is om niet aan te sluiten bij het bepaalde in artikel 4:194 BW in de zin dat de rechter de erfgenaam machtiging verleent om de nalatenschap voor wat betreft de onverwachte schuld alsnog beneficiair te laten aanvaarden. De erfgenaam zou in dat geval alsnog een verklaring van beneficiaire aanvaarding bij de griffie van de rechtbank moeten afleggen. Na aflegging van de verklaring zal een nieuwe gerechtelijke procedure voor vereffening van (het restant) van de nalatenschap worden gestart. De erfgenaam zou hierdoor twee afzonderlijke procedures moeten doorlopen. Dat belast de rechterlijke macht onnodig en zorgt voor lasten en kosten voor de erfgenaam. De procedure van gerechtelijke vereffening zal bovendien in de meeste gevallen geen efficiënte procedure zijn om te bepalen welk deel van de onverwachte schuld de erfgenaam nog uit zijn erfdeel kan voldoen. In de meeste gevallen zal de erfgenaam bij ontdekking van de nieuwe schuld de nalatenschap al, althans gedeeltelijk, (buitengerechtelijk) hebben afgewikkeld. Hij dient een verzoek tot ontheffing in bij de rechter om zijn privévermogen te beschermen, omdat hij weet dat zijn erfdeel niet (meer) toereikend is voor voldoening van de nieuwe schuld. De gerechtelijke vereffeningprocedure zal in die gevallen niet effectief zijn.

Het is daarom efficiënter dat de rechter in de procedure waarin de erfgenaam om ontheffing verzoekt ook tot vaststelling van het erfdeel van de erfgenaam overgaat en hetgeen daarvan nog beschikbaar is voor voldoening van de onverwachte schuld. Om tot vaststelling van het nog beschikbare geërfde vermogen te kunnen komen, zal de erfgenaam de rechter alle benodigde informatie moeten verschaffen. Hij zal de rechter moeten informeren waaruit (welke vermogensbestanddelen en schulden) de nalatenschap bestaat of heeft bestaan. Hij zal hiertoe alle benodigde stukken en andere relevante informatie aan de rechter ter beschikking moeten stellen. Indien de rechter op basis van de door de erfgenaam verkregen informatie niet tot vaststelling van het (overgebleven) geërfde vermogen kan overgaan, kan hij hiertoe een deskundige, bijvoorbeeld een notaris, benoemen. In dat geval stelt de rechter aan de hand van de bevindingen van de deskundige vast wat de omvang is van het beschikbare geërfde vermogen van de erfgenaam. Hiermee stelt de rechter vast voor welk bedrag de onverwachte schuld in ieder geval nog voldaan moet worden door de erfgenaam.

Vervolgens beslist de rechter of en in hoeverre redelijkerwijs niet van de erfgenaam kan worden gevergd dat hij (het restant van) de onverwachte schuld uit zijn privévermogen voldoet. Voorgesteld is om de rechter hier een discretionaire bevoegdheid te verlenen. Deze bevoegdheid volgt uit de tweede volzin van het voorgestelde artikel 4:194a BW. De rechter stelt vast in hoeverre redelijkerwijs niet van de erfgenaam kan worden gevergd dat hij de onverwachte schuld uit zijn overige vermogen voldoet. Hij maakt daarbij een belangenafweging tussen enerzijds het belang van de schuldeiser bij (volledige) voldoening van zijn vordering en anderzijds het belang van de erfgenaam bij bescherming van zijn privévermogen.

Het voorgestelde artikel 4:194a BW wijkt hiermee af van het bepaalde in artikel 4:194 BW op grond waarvan de rechter geen discretionaire bevoegdheid heeft. Gemeend is evenwel dat bij onverwachte schulden de rechter maatwerk moet kunnen leveren. Hij zal op basis van de redelijkheid en billijkheid moeten bepalen wie er meer recht heeft op bescherming: de erfgenaam of de schuldeiser. De rechter zal daarbij rekening houden met alle

relevante feiten en omstandigheden van het geval, zoals de aard en omvang van de schuld, de houding van de schuldeiser en de financiële positie van zowel de schuldeiser als de erfgenaam.

De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,